

MIC DEPOZIT MONETAR DE ARGINT DESCOPERIT ÎN CLĂDIRIA XI DE LA TIBISCUM

*Simona Regep**, *Cosmin Matei***

Cuvinte cheie: *Tibiscum, depozit monetar, denari, vicus militaris, clădire-locuință*

Keywords: *Tibiscum, monetary deposit, denarii, vicus militaris, home-building*

Abstract: *As a result of the systematic archaeological excavations done at Jupa in 2005 in building XI a small silver monetary deposit of 11 denarii was found.*

The paper describes and analyses the 11 silver coins based on: the individual presentation of each coin, the images of the obverse and reverse, the monetary workshop that issued it, the issue year, the metal, the diameter, the weight, the temporary inventory and the catalogue based on which the determination was done.

În anul 2005, cercetările arheologice au abordat studiarea clădirii XI din *vicus-ul militar*¹. O secțiune 20 x 1,50 m a fost trasată la 5 m vest, de zidul de incintă de est al casei. Secțiunea a surprins zidul median al unui edificiu din piatră. Sub fundația acestuia la 1,75 m a fost identificat un nivel de locuire din lemn distrus de un incendiu, urmat de nivel de amenajare de lut (1,80); o lentilă de pietriș (1,90 m), apoi din nou un nivel de amenajare de lut (1,90-2,00) care suprapune un strat de incendiu. Construcția de lemn aflată la adâncimea de 2,00-2,20 m reprezintă primul nivel de locuire așezat pe solul viu. În acest nivel de locuire, într-o „punguță” de piele, care s-a distrus în momentul descoperirii a fost descoperit un mic depozit monetar format din 11 denari de argint. Monedele au apărut între M. 14,50 - 14,75 al secțiunii, la adâncimea de 2,20-2,25 m.

1) MARCVS ANTONIVS

D; dimensiune 15x14,5 mm; 3,2 g; axa ?; stare de conservare foarte proastă (foarte tocită)

Av. : [.....]; foarte tocit

Rv. : [.....]; galeră

Anul emiterii - 32 a. Chr.

Atelier monetar - Egipt (probabil Alexandria)

Crawford 544/30 sau 544/36

* Lector univ. dr., Universitatea de Vest din Timișoara

** Doctorand, Universitatea de Vest din Timișoara. Cosmin Matei's work was supported by the strategic grant POSDRU/ CPP107/DMI1.5/S/78421, Proiect ID78421 (2010), co-financed by the European Social Fund within the Sectorial Operational Program Human Resources Development 2007 - 2013.

¹ Cercetările au fost efectuate de un colectiv format din Doina Benea, Simona Regep, Maria Vasinca, B. Muscalu, G. Socol, C. Matei etc.

2) VESPASIANVS

D; 23 x 21 mm; 3,0 g; axa 6; stare de conservare bună

Av.: IMP CAESAR VESPASIANVS AVG; bust laureat spre dreapta

Rv.: COS ITER FORT RED; Fortuna în picioare, spre stânga, în mâna stângă ține cornul abundenței, mâna dreaptă sprijinită de prora unei corăbii.

Anul emiterii - 70 p. Chr.

Atelier monetar - Lugdunum

RIC II, 1, 2007; nr. 1105

3) DOMITIANVS

D; 23,5 x 22 mm; 3,2 g; axa 6; stare de conservare bună

Av.: IMP CAE[S] DOMIT AVG GERM PM TR P X; bust laureat spre dreapta

Rv.: IMP XXI COS [XV] CENS P PP; Fortuna în picioare, spre stânga, în mâna dreaptă ține sulită, mâna stângă în șold, coif pe cap.

Anul emiterii - 90-91 p. Chr.

Atelier monetar - Roma

RIC II, 1, 2007; nr. 722

4) DOMITIANVS

D; 23 mm; 3,0 g; axa 6; stare de conservare bună

Av.: IMP CAES DOMIT AVG GERM PM TR P XV; bust laureat spre dreapta

Rv.: IMP XXII COS XVII CENS P P; Minerva în picioare, spre dreapta, pe un capitel de „colona rostrata”, ținând sulită și scut, cu bufniță la picioare.

Anul emiterii – 95-96 p. Chr.

Atelier monetar – Roma

RIC II, 1, 2007; nr. 788

5) NERVA

D; 17x16 mm; 3,4 g; axa 6; stare de conservare bună

Av.: IMP NERVA CAES AVG PM TR P II COS III PP; bust laureat spre dreapta

Rv.: AEQVITAS AVGVST; Aequitas în picioare, spre stânga, ține în mâna dreaptă balanța, în stânga ține cornul abundenței.

Anul emiterii – 97 p. Chr.

Atelier monetar – Roma

RIC II; nr. 25

6) TRAIANVS

D; 24x23 mm; 3,0 g; axa 7; stare de conservare relativ bună

Av.: IMP TRAIANO AVG GER DAC PM [TR P] COS VI PP; bust laureat spre dreapta

Rv.: SPQR [OPTIMO] PRINCIPI în exergă [ALIM ITAL]; Annona în picioare, capul spre stânga, ține cornul abundenței în mâna stângă, mănunchi de grâne în mâna dreaptă, copil la piciorul drept.

Anul emiterii – 112-117 p. Chr.

Atelier monetar – Roma

RIC II; nr. 243

7) TRAIANVS

D; 24x22 mm; 3,4 g; axa 7; stare de conservare tocită

Av.: IMP TRAIANO AVG G[ER] D[AC PM TR P C]OS V[I] P[P]; bust laureat, spre dreapta

Rv.: SPQR [OPTI]MO PRINCIPI; Felicitas în picioare, spre stânga, în mâna dreaptă ține caduceul, în stânga cornul abundenței, în partea stângă a picioarelor un altar.

Anul emiterii - 112-114 p. Chr.

Atelier monetar - Roma

RIC II; nr. 273

8) TRAIANVS

D; 24,5x24 mm; 3,0 g; axa 6; stare de conservare bună

Av.: [IMP TR]AIANO AVG GER DAC PM TR [P]; bust laureat, drapat, spre dreapta

Rv.: COS VI PP SPQ[R]INC ; Divinitate feminină în picioare, capul spre stânga, în mâna dreaptă ține cununa, în mâna stângă ține cornul abundenței.

Anul emiterii - 112-117 p. Chr.

Atelier monetar - Roma

RIC II; nr. ?

9) HADRIANVS

D; 23 mm; 2,7 g; axa 6; stare de conservare relativ bună

Av.: HADRIANVS AV[GVESTVS]; bust laureat spre dreapta

Rv.: COS III; stea între coarnele semilunei, în exergă glob (granulă).

Anul emiterii - 125-128 p. Chr.

Atelier monetar - Roma

RIC II; nr. 201

10) HADRIANVS

D; 23 mm; 3,0 g; axa 7; stare de conservare foarte bună

Av.: HADRIANVS AV[GVESTVS]; bust laureat spre dreapta

Rv.: COS III; Victoria șezând, spre stânga, ține în mâna dreaptă o cunună, în stânga ramură de palmier, glob (granulă) în exergă.

Anul emiterii - 125-128 p. Chr.

Atelier monetar - Roma

RIC II; nr. 184

11) HADRIANVS

D; 23x21 mm; 2,8 g; axa 6; stare de conservare relativ bună

Av.: HADRIANVS A[VGVS]TVS]; bust laureat spre dreapta

Rv.: COS III; Victoria șezând, spre stânga, ține în mâna dreaptă o cunună, în stânga ramură de palmier, glob (granulă) în exergă

Anul emiterii - 125-128 p. Chr.

Atelier monetar - Roma

RIC II; nr. 184

Depozitul monetar cuprinde un denar republican emis de Marcus Antonius, un denar emis de Vespasianus, doi denari emiși de Domitianus, un denar emis de Nerva, trei denari emiși de Traianus și trei denari emiși de Hadrianus.

Cea mai veche monedă a acestui mic depozit monetar este un denar republican emis de Marcus Antonius în anul 32 a. Chr., cea mai recentă monedă este un denar emis de Hadrianus în perioada 125-128 p. Chr.

Acumularea de capital începe în timpul domniei lui Vespasianus. Denarul republican este probabil o adăugire ulterioară momentului începerii teaurizării. Rata acumulării de capital cea mai intensă a avut loc în timpul împăraților Traianus și Hadrianus.

Depozitul monetar nu are o valoare mare, indicându-ne faptul că posesorul nu era o persoană potentă din punct de vedere pecuniar. Probabil aceste monede de argint au fost strânse pentru a fi transformate în bijuterii sau proprietarul avea aceste monede în urma unei tranzacții comerciale ori pentru a efectua o tranzacție comercială. În urma unui incendiu izolat ce a distrus clădirea XI monedele nu au mai fost recuperate de posesorul lor.

Pentru partea de sud-vest a Daciei romane până în prezent au mai fost descoperite trei tezaure monetare: Banatska-Palanka, Drobeta-Turnu Severin, Lăpușnic (Figura 1).

Tezaurul de la Banatska-Palanka (Serbia) a fost descoperit în 1896 și era alcătuit din 57 de *aurei* ce se înseriau cronologic de la Tiberius la Traianus² și aproximativ 100 de denari din timpul domniei lui Hadrianus³. Monedele tezaurului au fost pierdute și nu se pot face prea multe considerații referitoare la data când a fost ascuns acest tezaur monetar, probabil ascunderea lui se datorează răscoalei din provincie, răscoală ce a avut loc în același timp cu atacurile sarmaților iazigi și roxolani, de la începutul domniei lui Hadrianus⁴.

Tezaurul de la Drobeta-Turnu Severin (jud. Mehedinți) a fost descoperit în timpul săpării fundației unui bloc de locuințe în zona necropolei de est a Drobetei și este format din cinci aurei emiși de Hadrianus, moneda cea mai recentă fiind datată 128-132 p. Chr.⁵ sau 128-134 p Chr.⁶. Și ascunderea acestui depozit monetar este legată probabil de atacurile sarmaților iazigi⁷.

Tezaurul de la Lăpușnic (jud. Timiș) a fost descoperit în 1868 și în momentul descoperirii conținea un număr mare de monede republicane și imperiale de argint, majoritatea acestora fiind pierdute; s-au recuperat peste 60 de denari republicani emiși până la Augustus și două piese emise de Hadrianus⁸. Probabil și ascunderea acestui tezaur monetar poate fi pusă în legătură cu starea de nesiguranță provocată de atacurile sarmate.

Din câte se observă date sigure referitoare la momentul ascunderii oferă doar tezaurul de la Drobeta-Turnu Severin, în cazul celorlalte două depozite monetare putându-se face doar presupuneri în ceea ce privește motivul pentru care au fost ascunse.

În cazul celor 11 denari descoperiți la *Tibiscum* în clădirea XI, ținându-se cont de datarea ultimei piese monetare (125-128), ascunderea acestui mic tezaur monetar nu poate fi pusă în legătură cu nici un eveniment politic sau militar cunoscut până în acest moment, el fiind rezultatul unui accident izolat.

Planșa I Tezaure monetare care se încheie cu Hadrian (apud Viorica Suci, *Tezaure monetare din Dacia Romană și postromană*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000, Fig. V, cu întregirea noastră)

² SUCIU 2000 p. 63.

³ DUDĂU 2006, p. 62.

⁴ DUDĂU 2006, p. 62.

⁵ SUCIU 2000, p. 37.

⁶ GĂZDAC 2002, p. 57.

⁷ DUDĂU 2006, p. 62.

⁸ SUCIU 2000, p. 44.

BIBLIOGRAFIE

DUDĂU 2006

O. Dudău, *Circulația monetară în castrerele de trupe auxiliare din provincia Dacia*, ed. Graphite, Timișoara, 2006.

GĂZDAC 2002

C. Găzdac, *Circulația monetară în Dacia și provinciile învecinate de la Traian la Constantin I*, ed. Neremiae Napocae, Cluj-Napoca, 2002, vol. I.

SUCIU 2000

Viorica Suci, *Tezaure monetare din Dacia romană și postromană*, ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000.

Catologe utilizate pentru determinarea monedelor

Alphabetical Index of Imperial Rulers in the WildWinds DataBank, Wildwings website, <http://wildwinds.com/coins/ric/i.html>, data accesării 11 martie 2012.

M. Crawford, *Roman Republican Coinage*, vol. I, Cambridge University Press, Cambridge, 1974

H. Mattingly, E. Sydenham, *R.I.C. – The Roman Imperial Coinage*, vol. II, Ed. Spink and Son LTD., London, 1962.

